

De humanis traditionibus vitandis. ;

<https://hdl.handle.net/1874/424059>

4

DE HVMA

NIS TRADITIONIBVS
VITANDIS.

ITEM.

DE INIQVO MAMMŌ
NE, LVCAE XVI.

CONTIONES.

Martino Luthero authore.

Ioan. Rhellicanus Tigurinus.

Vertimus hæc olim quum nos cantata fouebat
Vuittenberga, bonis instituens studijs.

DE HYMA

DE TRADITIONE

HYMNICAE

HYMNICAE

DE INNOCENTIO

HYMNICAE

HYMNICAE

HYMNICAE

HYMNICAE

HYMNICAE

HYMNICAE

IOANNES

RHELLICANVS, TIGVRINVS,

Iacobo Rbellicano, cognato suo, in

Christo Iesu salutem dicit.

CIS (ut opinor) quàm solite Melanchthon πολυισωρ ille, sesquianno iam elapso nos ad styli exeratium adhortari coeperit, neminem inquiring, uel mediocre diuendi facultatem sibi paraturum esse, quamlibet multos etiam primæ classis authores audiuerit & legerit, nisi stylum sedulo, ac diligenter exercuerit. Illius itaq; fideli præceptore dignis monitis pro uirili mea parere studens, præterito hyberno semestri duas Lutheri contiones in Latinam linguam transtuli, quæ domi nostræ delitescentes, diu anceps ærtamen cum tineis ac blattis habuerunt: adeo, ut nisi numinis cuiusdam beneficio, Gallus quidam eis suppetias tulisset, de earum salute actum fuisset. Is enim (quum familiaritatem mecum, ex eo contraxisset, quod mihi literas à Lau. Agricola uasero, & Volffgango, ante dominicum Natalem attulerat) me accessit, &

EPIST. IOAN. RHELLI,

conterranei sui nomine, qui recēs Vuittenbergam uer-
nerat, rogauit, ut aliquem ex Lutheranis libellis Ger-
manico sermone scriptum, in Latinum eloquiū trans-
ferrem, addens se eandem prouinciam compluribus
alijs iniunxisse, ut scilicet et patriæ suæ Lutheranarum
lucubrationum legendarum, & intelligēdarum
maior copia fieri posset. Ibi tum prædictas contiones
à blattarum consilijs semianimes uix creptas illi ex-
hibui, iussiq; ut easdem conterraneo suo ostenderet.
Quo factō, ad me redijt, dixitq; contiones à conter-
raneo probari, quamlibet à tineis uulneratæ essent:
eumq; præterea rogasse, ut libellum de hominū do-
ctrinis uitādis uerterem. Illius igitur precibus acquie-
scens, uerti & hunc libellum, quem tibi in hoc nomi-
natim dicere decreui, dilectissime cognate, quod sciā te
ingens certamē iam olim cū patre tuo, reliquisq; con-
sanguineis propter humanas traditiones suscepisse,
nempe dum tibi persuadere nituntur, ut Papistis sa-
cris initieris. Erit autem uel ob hoc gratum tibi mu-
nusculum hic libellus, si nulla eum tibi eruditio com-
mendabit, quod locos plerosq; omnes, humanas tra-
ditiones pessundantes, ueluti fasciculo quodam com-
pletitur. Itaq; mi Iacobe fac munusculum hoc no-
strum bylari fronte suscipias, olim fortassis maiora et
emaculatiores accepturus, Vale. Vuittenbergæ ex Mu-
seo nostro. ii. Kalendas Iunias. 1523.

Libelli

LIBELLI³

HVIVS LECTORIBVS, ET AV-
ditoribus, Lutherus gratiam, & intelligentiã
à deo patre optat. Amen.

IC SCOPVS, ET hac Quibus
ocasio istius libelli adedi fuit, hic libel-
optimi lectores, & auditores, lus scri-
ut miseris & adfectis consci ptus sit.
entias, in coenobijs, ac collegijs
per humanas traditiones uin-
ctas, pristina libertati restitu-
erem, nempe ut diuino uerbo armati, & roborati,
in mortis agone, atq; alijs tentationibus consistere
possint. Neq; enim ijs isto libello patrocinari uelim,
qui uesana quadam temeritate ducti, Christianismũ
in hoc situm esse arbitrantur, ut lac, oua, carnis e-
dant, non confiteantur, & sanctorum imagines de-
moliantur. Illos nanq; ijs planè comparandos esse
censeo, qui Israëlitica castra concacabant, cum ta- Deu. 24.
men cautum esset, ne quis intra ea uentrem exonerat-
ret, sed ut castris egrederetur, si quando neceße ha-
beret, atq; inibi excrementa terra obrueret. In hunc
quoq; modum et nos sordidas istas upupas in nostro

nido ferre cogimur, donec à deo eijciantur, et dignas
sue temeritatis poenas dederint. Proinde hanc Chris-
tianam libertatem ijs tantummodo scriptam, & præ-
dictam esse uolo, qui humanis traditionibus & statu-
tis irretiti sunt, seseq; libenter diuino uerbo inde ex-
plicarēt, (ueluti sunt Moniales, et Monachi quidã)
ut scilicet eorum conscientie pacentur, sciantq; quo
pacto diuine, et citra periculum monasteria
relinquēda sint. Deniq; quo modo hac
libertate digne, & Christiane
utendum. Quod ut rite
fiat, faxit deus.
Amen.

LOCI EX⁴

SCRIPTVRIS, QVIBVS PRO-
batur, humanas doctrinas uitandas esse.

RIMVS DEVT. CA.

4. Moses sic ait: Nec adpo-
netis, nec detrahatis uerbo
quiequã, quod uobis denun-
tio. At quæret aliquis, quur
Moses uetet aliquid libris su-
is addi, cum tamen uideamus

Pentateu
chũ totã
scripturã
cõplecti.
propheticos libros, atq; adeo nouum instrumentum
illis additum esse? Respondeo, nihil noui illis additũ
esse, sed eandem rem additijs libris comprehendi.
Hi enim ob hoc potissimum scripti sunt, ut exemplis
indicarent, quo pacto Mosaica lex seruata sit, aut
seas. Quippe tametsi alijs, atq; alijs uerbis, ac gestis
in signiti sunt, tamen eandem doctrinam, & concorde
dem sententiam præferunt. Porrò huic rei, tanquã
solida petre, innitendum est, quod nihil in reliquis
scripturæ libris reperire sit, quod non iam ante in
Mosaicis libris perscriptũ sit. Quandoquidem uni-
uersa scriptura in solum Christũ directa est, eumq;
nobis describit. Quod Christus ipse Ioan. 5. testatur.
Moses, inquit, de me scripsit. Quocirca quicquid re-

TRADITIONES HUMANAS

Vniuersã liqui scripturæ libri describunt, id omne Moses in $\pi\epsilon\upsilon$ scripturã $\tau\alpha\tau\epsilon\upsilon\chi\omega$ suo, ueluti arche typo quodã cõplexus est. in Christi-
SECUNDVS est Esaiã undetrigesimo, quem
 stum ten-
 dere. Christus Matthæi. 17. citat: Populus, inquit, iste labijs solũ me colit, eorũ autẽ cor longe à me distitũ est. Verum frustra me colunt. Quandoquidem huma-
 nas doctrinas et traditiones docet. In quo loco, Christi dictum adnotabis, quom inquit, deũ frustra colit, ubi secũdũ humanas traditiones colitur. Christus enĩ nõ temulẽtorũ, aut delirantiũ more loquitur. Idcirco et eius uerbo, præ oĩbus creaturis, et angelis, innitẽdũ est

TERTIVS est Christi, prædicto Mat. ca. Quicquid per os intrat, hominem non polluit, sed quod ex ore egreditur, hominẽ inquinat. Huic sententiæ, siue iudicio fortiter insistendũ est: quoniã magno impetu, doctrinas, consuetudines, uitæ conditiones, quæ in uictus delectu uersantur, eumq; discernunt

Liberum pro tẽporis qualitate, funditus pessundat, omneisq; esse quos cõsciẽtias à legibus, quæ super corporalibus alimẽtis libet die late sunt liberat, nẽpe ut liberũ sit, quolibet die, si et tempo ue dominico, siue ueneris, butyro, ouis, caseis, et carni re, quibus bus uesci. Neq; opus sit, ut bullatas nugas multis libet abis grossis à papa mercemur, quo in quadragesima, et uesci. domini aduẽtu prædictis cibis uti audeamus. Quoniã amquidẽ uerbũ istud firmũ est, nec cuiquã imponit: Quicquid per os intrat, hominẽ haud contaminat.

Hinc

VITANDAS MART. LVTH. §

Hinc primum patet, mera mendacia esse, quæ de S. Petro feruntur, quod quadragesimam instituerit. Item quod ab Ecclesia sub capitalis delicti poena cautum sit, ut nemo in quadragesima, oua, butyrū, lac, carnes edat. Quandoquidē Petrus, seu ecclesia, nihil aduersus Christum instituit, aut docet. Atq; si id facerent, tamen eis nō optemperandum esset. Nō quod ieiunare, & ab eiusmodi cibus abstinere piaculū sit, sed hoc demum culpandum est, quod ex libertate necessitatem, et legē Papistæ faciunt. Quodq; prætendunt, ac docēt id peccatū esse, quod Christus pro peccato non habet, neq; contaminare ait.

SECUNDO, hinc elicitur, meras diaboli illusiones esse, dum Papa literas uendit, ac prænominatos abos edere cōcedit, quum iam ante ijs, secundum hoc Christi uerbum, libere uti potuerimus.

TERTIO, & iste error inde redarguitur, quod papistæ plenis buccis intonant, ecclesiam sub capitalis peccati delicto præcepisse, necessarium esse, ut in quatuor anni temporibus, Apostolorum, & quorundam aliorū diuorū uigilijs ieiunemus. Quæ omnia illud Christi dictum pessundat: Quicquid per os etc. Ieiunium siquidem liberum, & uoluntarium esse debet, ita ut citra dierum, & ciborum delectum quisq; pro sua necessitate ieiunet, aut secus.

QUARTO, Benedictini, Bernardini, Carthusiani, atq;

TRADITIONES HUMANAS

ni, atq; omnes alij, qui carnibus, et his similibus, propter humanas traditiones, et uitandi peccati gratia, abstinēt, Christo ex diametro repugnant. Quādoquidem corū doctrina, Christi doctrinæ prorsus aduersatur, in hunc modū. Quicquid per os intrat, coinquinat. Christū nanq; mendacij arguūt, qui dixit: Quicquid per os intrat, hominem non polluit. Atq; ita uides, illo Christi dicto, omnes Monachorū sectas, atq; adeo totum illud spirituale, quod sic falso nominant, regimen peßum ire, atq; damnari. Nam si id, quod per os intrat, hominem non coinquinat, quanto minus ea, quæ corpus tegunt, ut est cucullus, tunica, interula, tibialia, calciamenta, palliū, color uiridis, flauus, croceus, rufus, albus, uersicolor, præterea locus, templum, domus, cubiculum, hominem contaminabunt? Hinc sequitur, Christum rursus ab ijs mendacij insimulari, qui pro peccato habent, si Monachus quißiam præter sui ordinis morem uestiatur: ubi etenim Christus peccatum esse negat, illi ibidem peccatum esse adfirmāt. Quid igitur quæso hoc aliud est, quod genus hoc hominum facit, quàm Christo in faciem dicere, Mentiris: ibi siquidē peccatum est, ubi tu nullum esse aßeris. Neque uero illos quicquid iuuabit, etiā si nobis Bernhardum, Gregorium, Franciscum opposuerint. Quippe Christi dictis magis audientes esse debemus, qui solus
à patre

a patre suo cœlesti in monte Thabor doctor creatus
 est, dum inquit, Matthæi.17. Hic est filius meus di-
 lectus, in quo mihi bene complacitum est, ipsum au-
 dite. Neque enim pater hic dixit, Bernhardum,
 Gregorium &c. audite, sed hunc, hunc, hunc meum
 dilectum filium audite. Porro autem quis nouit, an
 sancti isti uiri hæc agentes bene operati sint, an deli-
 querint? Ipsi enī haud dubie hæc nō coacte, aut pro-
 pter præceptū sic seruauerūt, aut si ita seruauerunt,
 nō ideo imitandi sunt, & Christus relinquendus.
 Hæc omnia Christus eodem Matth. capite, sequēti di-
 cto confirmat. Quod ex ore (inquit) egreditur, ho-
 minē cōtaminat: per illud enim mali adfectus ex corde
 erūpunt, ut sunt res amatoriæ, adulteria, furta, menda-
 cia, obtrecciōes &c. Hæc demū hominē coinquināt.
 Hic querimus (quum id solum peccatum sit, quod ex
 corde manat, quemadmodū Christus plenissime con-
 cludit) quo nam pacto butyrum, casei, lac, oua homi-
 nem coinquent, quom non ex ore, sed ex uacca ute-
 ro, & gallina proueniant? Quis etenim queso un-
 quam, carnes, rasuras (quas sacerdotum coronas uo-
 cant) cœnobita, cilicia, ex ore prouenire uidit? Vacca
 fortassis peccant, dum lac, butyrum, & uiculos nobis
 producunt. Proinde Monachorum somnia, atq; adeo
 humanae traditiones omnes de uictu, uestimētis, locis,
 atq; omnibus externis rebus, non tantum diuinæ ma-
 iestati

TRADITIONES HUMANAS

*iestati derogant, hominibusq; imponūt, uerum etiam
 ridicula, & simiarum ludis similes sunt. Verum qui-
 dem est, aliquem lautis abis, et preciosis uestibus in-
 hiare posse, at hic affectus ex corde proficiscitur, &
 æque auide pisces, atque carnes quispiam edere pote-
 rit. Item reperies, qui in crocea tunica perinde super-
 biat, atq; alius in serico. Summa, Christus nos nō fal-
 lit, dum hæc dicit: Quicquid per os intrat, hominem
 nō polluit, sed quod ex ore egreditur hoc demū coin-
 quinat. Quod si uerū est, in omittēdis humanis tradi-
 tionibus hominē nō pollui neq; peccare, necessario
 sequitur, neminē mundari, aut aliquid mereri, si eas
 seruauerit, præsertim quom id solum mundum, &
 meritoriū sit, quod peccato & immundiciei opponi-
 tur. Propterea in uniuersa Monachorum uita nihil,
 neque purum, neque præmio dignum est. Id quod &
 Christus Matth. 15. sentit: Incaßum, inquit, hominū
 mādati me colunt. Quir frustra? ideo nempe, quod
 omittendo ea nihil peccatur, & seruando nihil mere-
 tur: mediæ siquidem res sunt. Quamobrē ipsi se fal-
 lunt, dum meritum ubi nullum est, imaginantur: &
 peccare se putant, ubi nihil peccari potest. Ita ut il-
 lud Psalmi. 13. probe in eos quadret: Timent, inquit,
 sibi, ubi nihil timendum est.*

QUARTVS LOCVS est apud diuum
 Paulum. 1. ad Timoth. 4. Spiritus, inquit, pa-
 lam

lām loquitur, quod in extremis tēporibus desciscēt quidam à fide, attendentes spiritibus impostoribus, ac doctrinis demoniorum, per simulationem falsiloquorum, cauterio notatam habentium consēntiam, prohibentium contrahere matrimonium, iubentium abstinere à v̄bis, quos deus creauit ad sumendum cum gratiarum actione fidelibus, & his, qui cognouerunt ueritatē, quod quicquid creauit deus, bonum sit, & nihil reijciendum, si cum gratiarum actione sumatur. Sanctificatur enim per sermonem dei, ac precatōnē. De his si commune feceris fratres, bonus eris minister Christi, enutritus in sermonibus fidei, bonāq; doctrinā, quam usque secutus es. Ceterum prophanas, & aniles fabulas reijce.

Deum immortalē, quāto uerborū impetu, & quasi tonitru quodā, Apostolus humana opera, doctrinas & sectas impetit ac concutit. Principio equidem dum traditionarij isti olim gloriabuntur, suas se traditiones à Papa, & sanctis patribus accepisse, quid quæso Christus super hac re iudicabit? an non sic dicet? Paulus apostolus meus, et electū organū (quem admodum Lucas in Apostolorum actis scriptum reliquit) fuit, cur igitur non plus illi, quām Papa, & patribus credidistis? præsertim cum nesciueritis, an hi dei, an diaboli instrumenta fuerint. Quid tunc quæso ressondebunt? Secundo, traditionarios istos querimus,

TRADITIONES HUMANAS

querimus, num butyrum, oua, carnes, lac, & reliqui
 abi, à quibus ipsi in ieiunijs, & ordinibus suis absti-
 nent, bonæ dei creaturæ sint. Quod si conadent (ali-
 ter enim dicere non audebunt) certum est eos esse, de
 quibus Paulus loquitur: nempe quod cibus interdicit,
 quos deus in fidelium usum creauit, præterea quod
 matrimonium contrahere uetent. Atque ita elabi non
 poterunt, quin hoc Pauli dicto urgeantur. Proinde
 uideamus, qd Paulus de ijs sentiat, quòue pacto eos
 traducat. Primum itaq; à fide (inquit) descuerunt:
 impossibile enim esset, eos operum iustitiã docuisse,
 nisi æstimassent se inde iustificari. Atqui hæc opinio
 certissimum signũ est, quod à fide descuerint: iustifi-
 cationem enim operibus tribuunt, quæ soli fidei tri-
 buenda est.

SECUNDO, Falsis spiritibus attendunt (non
 etenim ait, falsis hominibus, sed spiritibus) hoc est,
 spiritualia præ se ferunt, spirituali appellatione gau-
 dent, & omnia sua facta spiritu suggerere fieri aiunt.
 Porro quum fide uacui sint, fieri non possunt, quin in
 spiritualibus rebus hallucinentur. Quòare apte illa
 mutuo se consequuntur, à fide desciscere, & erro-
 neis spiritibus attendere.

TERTIO, Apostolus illorum doctrinam dæ-
 mone authore ortam esse dicit, id quod necessario se-
 quitur. Quandoquidẽ ubi fides, atq; adeo diuinus spi-
 ritus

ritus non est, ibi Satan mirus eiusmodi rerū artifex; erraticos istos spiritus phaleratis doctrinis, et operibus eō uesaniæ & superbiæ ducit, ut credāt, se quā spiritualissimos esse. Atqui quū illa doctrina ex scripturis non manauerit, non potest non diaboli esse.

QUARTO, Falsiloqui sunt, quia sacrosanctam scripturā, et patrum dicta ad sua somnia detorqueūt, quemadmodum cotidie fieri uidemus. Quod autem scripturam torqueant, hinc patet, quod ipsorum doctrinæ, & scripturis nihil prorsus conuenit.

QUINTO, Eorū status mera hypocrisis est: quod adeo clarum est, ut nullis glossis indigeat: quid enim tota illorum uitæ conditio aliud est, quā speculum, & hypocrisis in externis rebus, ut uictu & uestimentis?

SEXTO, Conscientiam cauterio notatam habent, hoc est, conscientiam ab humana natura alienā habent: ibi siquidem peccatum statuunt, & sibi male conscij sunt, ubi nihil peccari (ueluti prædiximus) potest, perinde atq; stigma in corpore alienum quiddam à reliquis acatriabus esse uidemus.

SEPTIMO, Matrimonium cōtrahere uetant, ut quā plurimos in puersum cœlibatus statū perducāt, quemadmodū sacerdotes et Monachos in eo impurissime uiuere uidemus. Quapropter diligēter dei iudiciū super huiusmodi doctrinis, & statu obserua, utpote doctrinas

TRADITIONES HUMANAS

doctrinas à Satana ortas esse, erroneas, falsas, infideles, hypocriticas. Bone deus quis in hoc statu perseuerabit, et his doctrinis acquiescet, quom deus tam horrendum de eis iudicium fert? Nihil uero retulerit, uel mille uota istis doctrinis ductum, fecisse, quo minus se hinc uindicare possit. Quo enim arctius uotum & iuramentum fuerit, eo magis perirumpendum est, propterea quod Satana authore, & aduersus deum factum sit. Atqui consydera, quàm belle illi se ex hac re explicare studuerint, dum hunc locū à se in Tatianos Hæreticos detorserunt, qui matrimonium penitus damnarunt. Verumenim uero Paulus hic non de ijs loquitur, qui matrimonium prorsus damnant, sed de ijs, qui sub quadam pietatis specie, & ut sanctiores uideantur, matrimonium contrahere prohibent. Porrò, esto sanè, hæc in Tatianos dici, num ideo non in Papam quoq; dici poterūt? immo maxime. Si etenim ea quæ Tatiani fecerunt, Papa facit, cur non & in hunc istæc uerba quadrarent? Siquidē Paulus hoc loco opera citra personæ respectum damnat. Qui uero matrimonium contrahere prohibet (quemadmodum uerborum contextus palàm indicat) Satanae discipulus, & Apostolus est: iam quum Papam talia facere constet, neccessario sequitur eum cum tota Sophistarum cohorte diaboli discipulum esse, aut Paulum mentiri.

OCTAVO, cibis aliquibus (quos ut cū gratiarum actione sumatur, deus creauit) statis quibusdam diebus uesci prohibent. Vbi rursum uides, humanas doctrinas Satanae à deo ipso per Pauli os, tanquam per instrumentum tribui. Dic quæso quid manus, quid deniq; abominabilius de humanis traditionibus audire queas, quàm quod à fide descuerint, erroneæ, falsæ, diabolicæ & hypocriticæ sint? Atque cui uel hic unicus locus ad uitandas hominum doctrinas non satisfacit, quid tãdem satisfaciet? Porrò si hæc traditio de abstinendis cibis diabolicæ, & à Christianismo aliena est, dubio procul & illa de uestibus, rasuris, locis, alijsq; externis cōuersationibus, æque diabolica, atq; à Christianismo aliena erit. Verum hic denuo tergiversantur, dicentes, Paulū de Manichæis loqui. Neq; tamen ideo effugient. Paulus etenim de ijs hic agit, qui cibis uesci prohibent, id quod Papa cum suis faciat: iam siue Papam Manichæum, siue Tatianū uoces, non laboro, quippe Apostolus de eo hic opere loquitur, cui Papam obnoxium esse uidemus. Pròinde et locus iste belle in eum quadrat. Nam si cras, uel perendie aliquis eosdem cibos prohiberet, num iccirco locus iste in eum nō quadraret, etiã si nō Manichæus uocaretur? Quandoquidem eo modo quisq; id libere facere posset, quod Paulus hic prohibet, ac dicere hunc locum ad se nihil attinere, sed ad priscos Manichæos.

TRADITIONES HUMANAS

chaos. Absit. Porro an Papa Manichæus sit unâ cū suis Monachis & sacerdotibus, aliorum iudiciū esto, hoc tamē interim dicere non uerebor, eum ita Pauline doctrinæ aduersari, ut haud sciā, an Manichæorum aliquis magis aduersatus sit.

NONO, ingrati sunt: deus enim cibos ideo (ut Paulus hic ait) creauit, ut cū gratiarū actione sumantur. Iam, ipsi hāc ob causam illis abstinere mādant, ut deus illis sumendis nō laudetur. Quorū omnium fons & origo infidelitas est, et quod diuinæ ueritatis expertes sunt. Nam Apostolus inquit eosdem cibos fidelibus, atq; ijs, qui ueritatē cognouerūt, creatos esse, ut illis cum gratiarum actione uestantur. Quod si uero infideles, & ueritatis ignorātes sunt (ueluti Paulus eos hoc loco uocat) haud dubie Ethnici à Christianismo alieni, cæcā, et insipientes sunt. Atq; hoc demū est Papæ, Sacerdotum & Monachorū elogium, quo à Paulo celebrantur.

DECIMO, perniciōsi contionatores sunt, quod ex eodem Pauli loco probatur. Quoniam ait Timotheum uerum prædicatorem esse, & in fidei & bonorum operum sermonibus enutritum, si eosdem fratribus suis annūciauerit. Iam è regiōe ij nimirum falsi prædicatores sunt, & in sermonibus infidelitatis, peruersæq; doctrinæ educati, qui diuersum quiddam ab hac Pauli doctrina docent.

Vndecimo,

VNDECIMO, illorum doctrinas prophanas, & aniles fabulas nuncupat. Quo quid quaeso contemp-
 tius dici potuit? quam tãtos doctores circa eiusmodi nugas uersari, quibus anicula se post fornacẽ ob-
 lectare solent, eorumq; doctrinas prophana deli-
 ramenta esse, & ab omni sanctitate penitus alie-
 na, cum tamen ipsi spiritu sancto suggerente scri-
 ptas esse contendant. Quis itaque humanas tradi-
 tiones unquam adeo seuerè refelli, & reprehendi au-
 diuit? utpote quod fide uacua sint, gentiles, erro-
 neæ, diabolicæ, falsæ, fucatae, conscientiarum car-
 nificinae, diuinae gloriae, & creaturis oppositæ, per-
 niciosas fabulas, & anilia deliramenta. Qui po-
 test igitur fugere tam horrendum dei iudicium,
 fugiat.

QVINTVS LOCVS apud Paulũ in Co-
 lossensibus cap. 2. est: Ne quis, inquit, uos iudi-
 cet in cibo, aut potu, aut in parte diei festi, aut nouilu-
 nij, aut Sabbatorum, quæ sunt umbra rerum futura-
 rum, corpus autẽ Christi. Ne quis uobis palmã inter-
 uertat data opera per humilitatem, & superstitionẽ
 angelorum, in his quæ non uidit fastuosus incedens,
 frustra inflatus à mente carnis suæ, nec obtinẽs caput,
 ex quo totum corpus per commissuras, & compagi-
 nes subministratũ & cõpactũ, augefcit augmẽto dei.
 Itaq; si mortui estis cum Christo ab elemẽtis mundi,

TRADITIONES HVMANAS

quid quasi uiuentes in mundo, decretis tenemini? Ne tetigeris, ne gustaris, neque contrectaris, quæ omnia ipso pereunt abusu, iuxta præcepta, & doctrinas hominum, quæ uerbotenus quidem habent speciem sapientiæ per superstitionem, ac humilitatem animi, & lesionem corporis, non per honorem aliquem ad expletionem carnis. Nunquid igitur Paulus rursus de Manichæis, & Tatianis hic loquitur? aut aliquis Papiſtas hinc uindicare poterit? nullo modo: quoniã Apostolus de ijs hic loquitur, qui miseræ conscientias humanis doctrinis ita illaqueant, ut discernant cibum à cibo, potum à potu, uel stem à ueste, deniq; omnia externa. Porro Papam, collegia, & cœnobia hæc facere in cõfesso est: eorum siquidem decretis cautum est, ut statis quibusdam diebus à carnibus, ouis, butyro homines abstineant, Item quum ipsi peculiare, et à cæteris hominibus diuersum uestitum habeant. Atqui Paulus aduersum hæc oia fortiter pugnat.

PRIMUM, quum inquit: Nemo uos in cibo, potu, uestibus aut diebus iudicet. Quod quid aliud quæso est dicere, quàm, ne sitis sacerdotes, Monachi, neque Papæ decreta seruetis, neq; credatis id peccatum esse, quod ipse pro peccato uendit ac habet? Atque hic uides deum per Paulum electum organum suum præcipere, ut Papæ, & cœnobiolorum decreta contemnamus, aut saltem ut libera esse, & media sciamus, nequando

nequãdo cõscientias nostras irretiant, si minus caute fuerimus. Quod nihil aliud est dicere, quã nolite Monachi, & Sacerdotes fieri, atq; qui iam ante papisticis sacris initiati sunt, hinc se uindicerent, aut ita Papistica decreta seruent, ut si quando ea omiserint nihil se peccasse putent, eaq; libera esse existiment. Tametsi uero hæc de Iudæis dicta sint, qui secundũ Mosaicam legem illa seruabant, (quandoquidẽ Paulus hic ait ea umbram & figuram futurorum fuisse, corpus autem Christi) nihilominus tamen multo magis in Papæ, & Monachorũ decreta quadrant: quia si id cessat, quod deus instituit, neq; ultra conscientias ligare debet, quanto magis nihil ab hominibus institui, & seruari debet, quod conscientias liget? id quod sequentia clarius indicabunt.

SECVNDO ait: Ne quis uos defraudet, aut metam malitiose transferat, ut à scopo aberretis, & brauius defraudemini. Quasi diceret: Cauete uobis, ne quis uos à fide (quæ unica uia est ad salutis brauium consequendum) in operũ confidentiam seducat, ut uelitis alio quodam modo iustificari, & salutis brauium assequi, quem Papistæ præscripserunt. Porro cuiusmodi uiam, et modum illi præscripserunt, iam intelliges ex sequentibus.

TERTIO ait: Ne quis uos decipiat in uoluntaria, & electitia humilitate ac Angelorum superstitione.

TRADITIONES HVMANAS

stitione. An nō suis (ut aiūt) coloribus Monachorum
 sectas depinxit, unā cū toto Papistico grege? An non
 Papa, atq; Papistæ omnes, oēs suos boatus, & obedi-
 entiā pro optimis uirtutibus et operibus habent? atq;
 hæc demū magnifica, et religiosa Papistarū humili-
 tas est. Verū à quo tandē præcepta? ipsi sibi elegerūt,
 & in suam ipsorū perniciē eam excogitarunt. Eo si-
 quidē pacto se ex cōmuni hominū humilitate, et obe-
 diētā subtraxerūt, de quibus dei mandatū habemus,
 ut saliet alter erga alterū se summittat, alterq; alteri
 obsequatur. Id quod illi neutiquā faciunt. Prophano
 namq; magistratui (cui Paulus parere iussit) subditi
 nō sunt, eiusq; iugo excusso, peculiarem obedientiā,
 et humilitatē cōmenti sunt. Nihilominus tamen (qua
 sunt impudentia) iactitant suā obedientiam Laico-
 rum obedientiam longo interuallo præcedere, quippe
 perfectam, et Angelorū similē, cum tamen nullū ho-
 minum genus inobedientius, et fastuosius in hoc uas-
 to terrarū orbe reperiatur. Quin etiā castitatis, et pau-
 periei uotū uouerunt, neq; ut alij homines laborant,
 sed coelestium angelorū ritu, noctesq; diesq; deum iu-
 gis precibus, et canticis laudant, et ut breuiter dicā,
 prorsus coelestem uitā ducere uidentur. Quū tamen
 nemo horrendioribus libidinibus obnoxius sit, diti-
 or, magis impius, magis obduratus sit, quā ij, qui se
 spirituales uocant, nihilominus tamen speciosa, &
 Spiritua

Spiritali sua uita cūctis mortalibus fidei scopū transfērent, et in operū fiduciā, et iustitiā seducunt. Porro hæc oīa (ut opinor) nō de Iudæis, et Manichæis dicta sunt, sed in Papistas, id quod eorū opera indicant.

QVARTO, In his, inquit, quæ nunquā uidit, incētes. Quod omniū perniciosissimū in humanis doctrinis, et uitæ conditione est, utpote quod ij, qui secundū illas uiuūt, nullo scripturæ fundamēto, et exemplo nituntur, incertiq; sunt, bene agāt, necne. Quandoquidē omnis illorū conatus incertus est, adeo, ut si quæras, nū certi sint, suā conditionē et statū deo placere, dicāt se nescire, immō omnia bona opera sua uentum iacere, et incerta esse. Id quod uel multi fatēri coguntur: quia fide uacāt, quæ sola nos certos facit, omnia, quæ agimus, deo placere, idq; haud merito nostrorū causa, sed mera dei gratia. Omnis itaq; illorum humilitas, obedientia, & sanctitas, quando optima est, incerta & irrita est.

QVINTO, Frustra, ait, intumescunt, hoc est, quanquam nullam intumescendi occasionem habeant (incerti enim et infideles sunt, ac deestandam uitam ducunt) nihilominus tamen cristas erigunt, iactitantq; suam uitæ conditionem optimam esse, & regiam esse uiam ad salutem consequendam, ita ut reliquæ hominum conditiones præ sua sordeant, nullius que momenti sint. Verumenimvero tumi-

TRADITIONES HUMANAS

dum, & carnalem sensum miser illi homines, præ nimia, angelicâq; humilitate, & obedientia, non cernunt. O abominabilem humanæ doctrinæ fructum.

SEXTO, à Christo, inquit, capite desciverunt, & dissentiunt: impossibile enim est, humanas traditiones, & Christum in eadem sententia esse, alterum enim alterum pellit. Quandoquidem si conscientia Christo fedit, operû, & humanarum traditionum fidutia cadit. Sin uero operibus fedit, Christo nullus locus est. Nam fieri non potest, ut cor duplici fundamento nitatur, alterumq; cadere necesse est. Atqui palàm uidemus Papistas solis suis ceremonijs, & traditionibus fidere. Nisi enim illis fiderent, profecto eas nihili facerent, relinquerentq; , aut saltem illis libere, & quando liberet, uterentur. Itaq; si nullum præterea periculum humanis traditionibus inesset, hoc heu nimis magnum foret, quod dum humanarû traditionum abominatione fidunt, Christum relinquunt, ab eoque desciscunt. Id quod & in priorè epistola sua Petrus testatur, ubi Monachorum ordines horrendis uerbis describit. Sectæ, inquit, perditionis sunt, quæ Christum negant. Et in posteriore epistola, cap. 2. hunc in modum insit: Falsi inter uos doctores erunt, qui perniciosas sectas introducent, dominûq; qui ipsos mercatus est, abnegabunt.

SEPTIMO, ex ipsius Pauli uerbis manifeste

ste

ste colligi potest, nostros Spirituales hic notari, quū inquit: Si Christo cōmortui estis, quid adhuc ueluti uiuentes, humanis traditionibus uos uexari, & circumferri sinitis: utpote hoc ne tetigeris, hoc ne ederis, & hanc uestem ne gestaueris etc. Neq; uero aliquis negare poterit, quin deus hoc in loco humanas doctrinas et docere, et audire per Paulum uetuerit, si modo cōsacientie ijs ligentur, et obstringantur. Nemo igitur salua conscientia, Monachus, Sacerdos, aut Papiſta esse poterit. Hi enim omnes uelint, nolint, fateri coguntur suas conscientias prædictis traditionibus irritas, ac uinctas esse. Vides itaq; quā efficax hic locus aduersus omnes humanas traditiones sit, et quā horrendū auditu sit, quod Christū caput nostrū reliquerint, à fide desciuerint, atq; ita tandē meri Ethnici facti sint, quū tamen ipsi interim sibi persuadeant, totum orbem sua sanctitate perinde niti, et consistere, atq; Atlantis Mauritanī humeris cœlum.

SEXTVS locus itidē Pauli est, Gallatarū .i. Si nos, inquit, uel Angelus de cœlo aliud quippiam uobis prædicauerit, præter id, quod prædicauimus, anathema esto. Quem idmodū prædiximus, ita nunc rursus dico: Si quis aliud uos docuerit, præter id quod acceperistis, et edocti estis, anathema sit.

En tibi dei iudiū super Papæ, atq; adeo omnium hominū doctrinis, utpote quod anathema sint. Neq;

b

s

uero

TRADITIONES HUMANAS

uero putes hoc anathema Papistica excommunicatio-
nis fulmini, et deuotioni simile esse, sed æternū, qd' q;
à deo, Christo, salute, omniq; bono separet, alienet
q;
ac denique Satanæ manâpet. O' tremendū dei iu-
diū. Ex his igitur apparet, num Papa, Sacerdotes,
& Monachi aliud quippiā, ac plus quā, quod Chri-
stus, cuiusq; Apostoli docuerunt, prædicent. Supra si-
quidem dictū est, Christū sic docuisse: Quicquid per
os intrat, hominē nō coingnat. Id quod Papa, Sacer-
dotes, et Monachi manifestissime improbat, dicētes:
Christe mētris, quandoq; Carthusiani edendis car-
nibus polluūtur, ac damnātur. Ita & huic sectæ simi-
les, et eiusdē (ut aiunt) farina, sentiunt. An non hoc
est Christo pugnū in os inserere, eumq; mēdacijs in-
simulare, ei maledicere, atq; aliud, quā ipse docuit,
docere? Proinde hoc perpetuæ deuotionis iudicium,
optimo iure, sup diuinæ maiestatis blasphematoribus
latum est, ut scilicet in magnifica sua sanctitate pe-
reant, ac condemnentur.

SEPTIMVS locus iterū Pauli est, ad Titū pri-
mo cap. Doce eos, inquit, ne Iudaicis fabulis, et
humanis traditionibus attendāt, quæ à ueritate auo-
cant. Hic rursus uides Apostolum planè mandasse,
ne humanis doctrinis, & decretis attendamus. An
non hoc tibi infernus esse uidetur, aut saltem in-
ferni ingrediendi occasionem præstare, quod ait,
humanas præceptiunculas à ueritate alienas esse, ho-
minesq;

minēsq; ab eadem alienare: Supra nanque diximus: Humanū cor nō posse simul Christo, & humanis doctrinis siue operibus fidere. Quamprimū enim id humanis traditionibus niti cœperit, à ueritate alienatur, eāq; nihil curat. Ediuerso aut ubi Christo fidere cœperit, nō potest nō humanas traditiones nauicifacere. Ex his itaq; uides utrius deuotio, Christine an Papæ magis timēda sit. Papa eiusq; a seclæ diris suis excommunicationibus ultra Plutonis regiam te deuouēt, si ipsorū mandatis nō fueris audiēs. Christus uero suo perhenni anathemate tibi minatur, uetatq; ne illorū traditionibus, ac fulminibus attendas. Tu itaq; uideris, utri parendum sit.

OCTAVVS LOCVS diui Petri est, in posteriore Epistola cap. 2. Falsi doctores, inquit, erūt inter uos, q; pernitiosas sectas clanculū inducent, dominumq; qui ipsos mercatus est, abnegabunt, sibiipsis celerem interitum accersentes, & pleriq; illorum exitia sequentur, per quos uia ueritatis maledictis afficietur, & per auaritiam facticijs sermonibus de uobis negotiabūtur. Hic palàm cernere est, cur Monachorum discrimina, & Canoniorum collegia sectæ perniciosæ sint: ideo nempe quod Christū negant, uiamq; ueritatis maledictis incessunt. Quo tandem modo? eo uidelicet, quod Christus nullam iustitiā in esu, potu, uestibus, locis, & humanis operibus ponit,

TRADITIONES HUMANAS

nit, illi uero iustitiā, & iniustitiā in his rebus sitā esse doctrina & uita sua asseuerāt ptinacissimē. Proinde Christus ab eis maledictis impetitur, mendacij arguitur, atq; cū tota sua doctrina et fide repudiatur, negaturq;. Nihilominus tamē Phaleratis suis uerbis, obedientiæ, castitatis, et diuini ministerij prætextu, insatiabilem suā auariciā uelauerūt, atq; ita pro sua libidine de nobis negociati sunt, adeo ut totius mūdi fermē bona corraserint, idq; nō alio modo, quā quod iactita uerunt, se suis precibus, & diuino ministerio oībus ijs cœlū mereri, qui aliqua beneficia in ipsos cōtulissent. Quodārcū haud iniuria illorū ordines & doctrinæ, à Petro sectæ p̄ditiōis, et dei blasphemie uocatur.

NONVS LOCVS est Math. 24. cap. Quum, inquit, dicent uobis, ecce hic est Christus, nolite credere. Quādoquidem Pseudochristi, & Pseudoprophetæ exorientur, qui magna signa et prodigia ædent, adeo, si fieri posset, ut etiā electos seducturi sint. Ecce hæc omnia prædico uobis. Quom itaque ad uos dicent: Ecce Christus in heremo est, ne exeat. Itē si dixerit: in penetralibus est, ne creditote.

Die queso quis tandē Monachorū seruabitur? qui libet etenim loco, cui se addixit, suam salutē acceptū fert, diātq;: Hic meus est Christus: quoniā nisi hic manerem, perirem, & damnarer: Christus uero respondet, nequaquam istic sum. Quis igitur hos concordēs faciet?

faciet: hercle (ut opinor) nemo. Quam ob rem ex hoc Christi uerbo liquet, omnes doctrinas, quæ conscientiam loco cuiuspiam alligant, addicuntq; Christo aduersari. Porro si Christus conscientiam loco alligari non uult, igitur nec uictui, uestibus, ritibus, atq; alijs externis rebus eam addicere fas est. Proinde quum Patrum cum suis spiritualibus id facere uidemus, dubium non est, quin hic locus appositissime in eos quadret. Præterea Christus ipse hic omnes sacerdotes, & Monachos à præstitis uotis liberat et absoluit, propterea quod omnes ordines, & cœnobia damnat, dum inquit: Nolite credere, neque isthuc eatis.

In eandem quoq; sententiam Lucæ 17. ait: Non ueniet regnum dei cum externorum rituum obseruatione, neq; dicitur: Ecce hic est, ecce illic: ecce enim regnum dei intra uos est. Nunquid igitur & hic locus clarus, et efficax ad humanas traditiones refellendas est? Humana namq; doctrina nihil aliud, præter externas res docere, & statuere possunt. Iam quum regnum dei in externis rebus situm non sit, fieri non potest, quin à scopo aberrent, & hallucinentur humanarum traditionum, & doctores & discipuli.

Neque uero hac techna elabentur, quod dicunt, se sanctorum patrum uestigijs insistere, qui ordines istos Monachorum instituerint. Quandoquidem Christus hunc quoq; prætextum eis amouit, quum ait: Electi
etiam

TRADITIONES HVMA. VITAN.

etiam si fieri posset, in errorē ducētur, hoc est, electi quidem hallucinabuntur, sed in errore nō perseuera bunt. Nullus enim insignis error futurus erat (quem Christus hic prædixit) nisi & electi errassent, & errarent. Ut igitur sanctorum patrum doctrine, & exempla sint, Christi uerba certa, & manifesta sunt. Cui ideo præ sanctis magis parendū est, quod eorū doctrine & opera incerta sint. Itē quod id quod supra dictum est, in illorū traditiōes uergat: Regnū, inq̄t, dei intra uos est, neq; extra uos est, hic aut illic.

DECIMVS LOCVS Solomonis est, Prouer. 30. cap. Verba, inq̄t, dei ignita sunt, factumq; oibus ijs, qui eis innituntur, fidūq; nihil il lius uerbis addas, ne te castiget, atq; mēdaciū arguaris.

Hæc in præsentiarū Epilogi cuiusdam uice dicta sufficiant, quoniam quidem multo plures locos huic rei seruiētes passim in Prophetis repperire est, præsertim apud Hieremiam. De qua re nos in libello de cōfessione latius disseruimus. Solomon itaq; hoc in loco per Epilogum colligit & concludit, eum menda cem esse, qui diuino uerbo aliquid addit: solo nanque dei uerbo hominū conscientie erudiendæ ac docendæ sunt, authore Christo, Matth. 23. Ne patiamini, inquit, uos magistros uocari, quādoquidem unicus uester magister Christus est.

A M E N.

Erudito

ERVEDITO

VIRO CONRADO FABRITIO,

cœnobij Ioannitarum, apud Cusnachsenseis,

commendatori, Mœcenatiq; suo fauens

tissimo, Ioan. Molitor Rhetor

licanus S. D.

EO OPTIMO MAXI
mo genus humanũ rursus mi
serante, Euangeliũ, quod hactenus ob nostra delicta, & philosophastrorũ inertia, obscuratũ fuerat, iam ueluti postliminio ad nos redijt, adeo ut

Propheticũ illud de uniuersis gentibus dictum, nunc quoque iure optimo de nobis dici queat: Populo, inquit, qui in tenebris sedebat, ingens lux orta est. Eo usq; enim ignorantie, immo uesaniae processimus, ut malum bonũ, & bonum malum, quemadmodũ Prophetã ait, dixerimus. Nam pro mala re habitum est, carnibus statis quibusdam diebus uesci, quas tamen deus, ut Paulus inquit, ideo creauit, ut cum gratiarũ actione sumantur. Item à re uxoria abstinere bonum uisum est, etiamsi aliquis continendi gratiam minime haberet,

EPISTOLA

haberet, et omnis generis libidine se inquinaret, aduersus Apostoli sententiam: Satius est matrimonium contrahere, quam uri. Item propter scortationes unusquisque suam uxorem habeat, & quæque suum maritum. Ad hæc quod caput omnis iniustitiæ, & impietatis est, iustitia operibus, non fidei tributa, dum Sophistæ ex Aristotele suo, omnium hæresum seminatore & auctore, docuerunt hominem secundum rectæ rationis dictamen (sic enim loquuntur) & ex liberi arbitrij uiribus bonum opus facere posse, adeoque merito (uti uocant) de congruo gratiam mereri. Quæ inquam peruersa doctrina omnium animos ita occupauit, ut (tametsi Euangelij splendor refulserit) haud facile eorum cordibus eradicari possit: propterea quod non tantum rationi humanæ sic persuasum sit, & aliter ex sese sentire minime queat, sed etiã aliquot scripturæ locos sibi in speciem suffragantes, habeat, ueluti is, & complures alij sunt: Facite uobis amicos de Mammoni iniusto. Item: Unusquisque secundum sua opera mercedem accipiet. Præterea, Esuriui, & me non cibastis, sitiui, & non dedistis mihi potum, nudus & lacer fui, ac non amiciuistis. Proinde quum Theologastri his & consimilibus locis, Euangelicæ iustitiæ, quæ per fidem est, adsertores nunquam non urgeant, Lutherus contionem de iniusto Mammoni pro rostris habuit, ac deinde typis stanneis eandem excudi curauit, ut

Euangelicæ

Euangelicæ ueritatis studiosi haberent, quo philosophastorum impura ora obturarent. Porro quom uer nacula lingua perscripta esset, eam pro mea ingenij tenuitate, Latinitati donauit, ut nō tam nostratibus, quam exteris, ac Germanicæ linguæ imperitis pate- ret. Itaq; ad tuam humanitatem eam mittere decre- ui, ut tua acutissima lima expoliatur, ac postea, nisi prælo indigna tibi uisa fuerit, sub nominis tui auspi- cio in lucem exeat. Quocirca queso chartaceum hoc munusculum, & nostri agelli primitias serena fron- te suscipias, boniq; consulas, olim fortassis quum di- ligenti cultura fertilior factus fuerit, tibi uberiores fru- ctus producet. Vale, ac me tuæ eruditioni com- mendatū habe. Ex Vutttenberga. 8. Idus

Decemb. Anno restauratæ sa-
lutis. 1522.

c

Proœmium.

VAN QVAM HACTE
 nus in Euangeliorum, & Epi
 stolarum enarrationibus, atq;
 alijs nostris lucubrationibus,
 quid Christiana libertas sit, itē
 quæ bona opa sint, satis abunde
 descripserimus, utpote quo-
 modo sola fides sine operibus iustificet, ac deinde be-
 ne operetur, adeo ut iure mihi post hac de his silen-
 dum esset, atq; uniuscuiusq; intellectui & spiritui,
 omnia Euangelia proprio Marte exponendi, ac intel-
 ligendi copiam faciendam esse putem. At sicuti uideo,
 hæc plerisq; nondum inhaerunt, neq; fructifera fue-
 runt, quod adhuc scripturæ locis, operum iustitiã præ-
 se ferentibus, perterrentur. Quocirca operæ precium
 esse intelligo, ut aut omnia Euangelia enarrem, aut
 ubiq; eruditos diuini uerbi præcones constituam, qui
 hæc uiua uoce enarrent. Hodiernum itaq; Euange-
 lium sic se habet, ut, si citra spiritum, & mera huma-
 na ratione metiaris, pro nostris sacrificulis, ac Mona-
 chis nihil æque facere uideatur: nam eo modo inna-
 tæ eorum auaritiæ, proprijsq; erigendis operibus ma-
 xime conduceret. Quoniam cum Christus ait: Facite
 uobis amicos de mammonne iniquo, ut quum defeceri-
 tis, in æterna uos tabernacula recipiāt, ipsi tria inde
 aduersus

aduersus nostram doctrinam, atq; adeo fidem detortissime colligunt. Principio nempe docuimus solam fidem iustificare, atque à peccatis uindicare. Secundo omnia bona opera ex mera charitate, & gratuito in proximum conferenda esse. Tertio, Sanctorum, aut aliorum quorumcumq; meritis neutiquam esse fidendum. Primum igitur Christi hoc loco authoritas impugnare uidetur, quum ait: Facite uobis &c. perinde ac opera nos ex inimicis, amicos reddere queant. Secundum itidem hoc pessundare putant, dum inquit: Ut uos in perpetua tabernacula recipiant. Contra tertium item hoc facere arbitrantur, quod dicit nos ab amicis nostris in perennia tabernacula recipi posse, quasi iuberet nos Diuis propter æternam uitam ministrare, atque ipsorum meritis, & precibus niti. Idcirco ad hæc propter infirmos adhuc in fide, respondebimus.

DE INIQUO MAM/
AD PRIMVM, VNICAM FIDEM
IVSTOS, AC DEO AMI-
COS REDDERE.

STVD ITA QVĒ FVNDAM-
mentum inconcussum esse oportet, si-
dem sine omniū operum, meritorum ūe
re respectu, mortaleis deo recōciliare, atq;
amicos facere, quem admodum Paulus Rho. 3. inquit:
Arbitramur hominem per fidem, sine legis operibus
iustificari. Item Rom. 4. Abrahamo fides sua ad ius-
titiā reputata est, sicuti & nobis. Præterea Rho. 5.
Iustificati per fidem, pacem erga deum habemus. In-
super Rho. 10. Corde creditur ad iustitiā. Isti, & con-
similes pleriq; alij loci fortiter tenēdi sunt, atq; ipsis
inconcusse innitendum, ut soli fidei, citra operū re-
spectum, peccatorum remissio, ac iustificatio tribua-
tur. Atq; ut rem liqdo intelligas, Christi parabolam
Matth. 7. ob oculos, exempli uice pone: Bona arbor,
bonos fructus fert, Mala uero, malos itē fructus pro-
ducit. Hic uides, fructus arborē nō bonā reddere, sed
sine oībus fructibus, & ante omneis fructus, arborē
bonā esse, aut fieri necessum est, ueluti Matth. quo-
que. 12. Christus ait: Aut arborem bonam facite, &
tunc bonos fructus feret: aut arborē malā facite, tunc
malos fructus producet. Qui possetis bene loqui cum

uos mali sitis? Proinde uerum est hominem sine operibus, ac ante omnia bona opera iustum esse oportere, ita ut clarum sit, impossibile esse, quempiam per opera iustificari, nisi iam ante iustificatus fuerit, quã operaretur. Quandoquidem Christus solide hoc confirmat, cum inquit: Quomodo bona loqui potestis, quum ipsi mali sitis? Sic etiam, Qui fieri posset, ut bene operaremini, cum mali sitis? Propterea hic maxime concluditur, quiddam maius, & pretiosius cunctis operibus esse, per quod homo iustificetur, atq; iustus sit, antea quam bene operetur: haud secus, atq; corporaliter ipsum sanum esse necesse est, antequam operetur, ac sana opera faciat. Porro hæc illa magna, & pretiosa res diuinũ uerbum est, quod in Euangelio, dei gratiam per Christum prædicat, exhibetq;. Quisquis hoc audit, et credit, is demũ per id iustificatur. Ideoq; uerbum uitæ, gratiæ, & remissionis uocatur. Qui autem non audit, neq; credit, is nullo alio modo iustificari potest. Petrus enim Acto- rum .15. deum per fidem corda purificare ait. Quia cuius efficaciam uerbum est, eiusdem etiam cor fit, quũ uerbo credit, atq; adhæret. Atqui uerbum uiuificũ, iustificans, uerax, purum, ac bonum est etc.

Quid igitur ad hos locos dicemus, qui adeo uehementer ad opera urgent, præsertim quũ dominus hic quoq; inq̃t: Facite uobis amicos de iniusto Mamone.

DE INIQVO MAM/

Item Matthæi 23. Esuriui, & me non pauistis &c.
 Atq; his consimiles, qui omnes hoc prætere uiden-
 tur, perinde atq; operibus iustificari necessum est?
 In hunc modum respondebimus, utpote quospiam
 esse, qui Euangelium, & fidem prædicari audiunt,
 aut ipsi legunt, auditaq; protinus approbant, atq; id
 demum fidem uocant, quod quisq; sibi imaginatus
 fuerit. Eò siquidem suis tantū cogitationibus perue-
 niunt, ut sibi ipsis persuadeant fidem quampiam rem
 esse, quæ in suo cuiusq; arbitrio stet, ut accipiat, uel
 deponat, quemadmodum alia naturalia, & huma-
 na opera sunt. Idcirco quum eiusmodi cogitationem
 in animo habent, quæ ita sentit: profecto hæc doctri-
 na uera est, credoq; rem se hoc pacto habere, atq;
 ibi tum fidem adesse arbitrantur. At quum uident,
 in semetipsis, alijsq; sentiunt nullam animi immuta-
 tionem fieri, neq; bona opera sequi, adeoq; se in
 pristino uiuendi modo perseuerare, tum fit, ut fi-
 dem ad iustificationem non sufficere, & quiddam
 amplius, ac maius ad eam consequendam requiri,
 putent. Isti huc postea toto nisu contendunt, uociferan-
 tur, ac dicunt, age sola fides non sufficiet. Quamob-
 rem? ideo nempe, quod multi fideles sunt, nihilo
 tamen plus, quàm antea, faciunt, neq; ipsi se aliter,
 quàm antea, affectos sentiunt. Atq; isti sunt, quos
 Iudas in sua Epistola, somniatores uocat, qui sibi
 metipsis

metipsis suo somnio imponunt. Quid enim quæso aliud ista eorum imaginatio, quam fidem nominant, est, quàm somnium, & nocturnum de fide spectrum? quod ipsi ex suis uiribus, & citra dei gratiam, in cordibus suis imaginati sunt. Isti, inquã, posthac multo deteriores, quàm antea unquam, fiunt: quoniam eis id contingit, quod dominus Matthæi. 9. inquit, ut cum mustum in ueteres utres fuderint, utres postea rumpantur, id est, diuinum uerbum audiant, neq; tamen seruent. Propterea disrumpuntur, peioresq; fiunt. Porrò uera fides, de qua nos loquimur, haud ex nostris frigidis cogitationibus nascatur, sed merù dei opus, citra nostram operam, in nobis factù, ceu Apostolus Ro. 5. ait, diuina gratia est, nobis per Christiù parta. Proinde ea quoq; fides magnifica, officiosa, laboris patiens est, quæ homines uelut innouat, regenerat, ac prorsus in nouù uitæ genus, et modum transfert, adeo ut impossibile sit, quin continue bene operentur. Quandoquidem sicut arbor sua natura fructum producit, sic bona opera fidem naturaliter cõsequuntur. Et quemadmodù opus nõ est, ut arbori imperemus, uti fructù ferat, sic itidẽ iusto nulla lex, ueluti Paulus. 1. Timo. 1. ait, posita est, neq; neceßù id est, ut bene operetur, uerum sua sponte ingenue, & nullo cogente bene agit, haud secus atque sine mandato, & spontanee dormit, edit, potat, uestit, uidet,

DE INIQUO MAM

audit, loquitur, graditur, atq; stat. Qui uero hac fide caret, multa de fide, ac operibus blaterat, ipse nec sciens quid effutiat, quoue sua uerba spectent, quoniam ea non expertus est, sed homines tantummodo laudificatur, scripturasq; de fide, & operibus loquentes, ad suum somnium, & cogitationem, quae humanum opus est, detorquet, cum tamē scriptura fidem, et charitatem, nō nobis, sed deo acceptum ferat. Nunquid ergo peruersa, & occæta gens est? Docet etenim nos nullum bonum opus ex uiribus nostris facere posse, nihilominus tamen summum dei opus, nempe fidem, proprio Marte, ex uanisq; suis cogitationibus, facere nituntur. Quapropter dixi, de nobis penitus desperandum esse, deumq; orandum, Apostolorum more, ut fidem nobis præstet. Atq; quom hanc assequuti fuerimus, nulla alia re opus habebimus, quia ipsa S. spiritum secum affert, qui tum non solum omnia docet, uerumetiam magnifice exequitur, nos que tandem per mortem, inferos, ad æterna gaudia perducit.

Attēde itaq; (ut redeamus, unde digressi sumus) ob istiusmodi somniatores, & simulata fidei adsertores, hos potissimū de opibus locos cōscriptos esse, nō hāc ob causam, ut per ea iustificemur, sed ut per ea, tanquam per Lydiam regulam, uera fides à ficta inter noscatur: quoniam ubi fides re uera est, illic & bene

bene operatur, quod si nō fecerit, haud dubie somniū, et falsa fidei imaginatio est. Proinde sicuti fructus in arbore, arborem bonam haud faciunt, arborem tamen bonam esse ostendunt, externeq; testificantur, uelut Christus ait: Vnaquæq; arborum ex fructibus suis cognoscitur: ita eos quoq; ex fructibus suis cognoscetis.

Ex his itaq; uides, permultum discriminis habere, iustum esse, aut cognosci, iustum fieri, seu iustitiam ostendere. Fides equidem iustificat, at opera, fidem & iustitiam palàm faciunt. Atque hic tropus scripturæ, cum mortalibus cōmunis est: perinde enim ac pater ad filium diceret: Vade, ac misericordiam, beneuolentiam, siue beneficentiã huic, uel illi pauperi exhibito. Atq; dum hæc ei cōmittit, non præcipit ut misericors, beneficus, beneuolusq; fiat: sed quum iam ante talis sit, uult ut hæc aliquãdo externo opere, factiõne declaret, adeoq; ut bonitas, qua ipse solus fruitur, alijs quoq; manifestetur, atq; cōmodo sit. Eò itaq; omnes locos de operibus referto, uidelicet deũ uelle, ut acceptæ fidei iustitia aliquando erumpat, seq; ostendat, alijsq; bono fiat: atq; hoc ideo, ut falsa fides cognoscatur, eradiceturq;. Quoniãquidẽ nemini gratiã suam ita largitur, ut torpescat, neminiq; cōmodet: sed ut foeneretur, atq; per confessionem, manifestam ue ostensionẽ cunctos ad deũ prouocet, uelut Christus Matth. 5. ait: Lux uestra coram hominibus luceat, ut

DE INIQUO MAM/

uestra bona opera uideant, deumq; præconio extollât. Alioqui enim iustitia nostra, p̄inde se haberet, atq; defossus thesaurus, & occulta sapientia, quæ quid quæso conducunt? Quinetiam iustitia nō alijs solum manifestatur, sed sibi ipsa etiã certior fit, quod uera sit, ceu Pet. 2. Epist. 1. cap. inquit: Studete bonis operibus, ut uestra electio solidetur, firmeturq;. Quia ubi opera non sequuntur, homo incertus est, an recte credat: imò tum certus est fidem suam uanam, & quodp̄iam somniũ esse. Nam Abrahamus Gen. 22. de sua fide, & dei timore, per filij sui oblationẽ, certior factus est. Sic enim scriptura ait: Nũc scio quod deum times, id est, nunc certũ est quod deum timeas, quum tuo unico filio, mea causa, non peperceris. Quocirca hoc pro persuasissimo habeto, hominẽ interne, & in spiritu, coram deo, per solam fidem, citra opera iustificari, sed externe, atq; palàm, coram hominibus, p̄nesq; seipsum, operibus iustificari, hoc est, per opera congnoſcit, ac certior fit, se intrinsecus, uere credere, iustumq; esse. Atq; ita hoc manifestam iustificationẽ, illud internam uocare poteris: sed hoc tamẽ pacto, ut illa fructus tantũ huius, & specimen sit, nō ut homo corã deo per illam iustificetur, sed ut iam ante corã eo iustus fuerit, neceſsum est: haud aliter ac arboris fructus manifestam bonitatẽ uocare queas, quæ sequitur, atq; internã arboris naturalẽ bonitatem indicat.

Atq;

Atq; hoc demum Iacobus in Epistola sua uult, cū inquit: Fides absq; operibus mortua est, id est, dum opera nō sequuntur, certissimū indiciū est, nullā adesse fidem, sed inanem cogitationē & somnium, quod illi falso fidem uocitant. In hunc igitur modū Christi uerba intelligimus: Facite uobis, &c. hoc est. palam externis eleemosynis, uestrā fidē facite, ut amicos nanciscamini, ut pauperes manifesti operis, & ueræ fidei testes esse possint, q̄a externa largitas per se nunquā amicos faceret, nisi ex fide manaret: præsertim quum Christus Matth. 6. Phariseorū eleemosynā reiciat, ideoq; nullos inde amicos fieri putet, propterea quod eorum corda falsa erāt: atqui nullum cor citra fidem iustificatur, adeo etiam, ut natura fateri cogatur, nullum opus iustificare, sed cor iam antea iustum, ac bonum esse oportere.

AD SECUNDVM, OMNIA OPERA libera, & gratuita esse, neq; aliquid inde commodi sperandum esse.

HIC, CHRISTI dictum Matth. 10. accedit: Gratis accepistis, gratis date: quemadmodū enim ipse cunctis suis operibus cœlū non promeruit, quia iam antea eius erat, sed nobis in his ministravit, nullo pri-

DE INIQUO MAM,

uati commodi respectu, nostrū tantū cōmodum, & patris uoluntatē respiciens: ita nobis quoq; faciendū est, ut nullo nec terreno, neq; cœlesti quæsito præmio, sed dei honorem querentes, libere, gratuitoq; proximis bene faciamus. Cui sententiæ Paulus Philip. 2. subscribit: Imitamini Christum, qui cum in dei forma esset, serui formam assumendo, se humiliavit, id est, satis pro se habuit, nempe omnē diuinitatis ubertatē possidens, attamen nobis ministravit, seruusq; noster factus est. Quia quom fides iustificet, peccataq; coram deo obliuere, uitam etiam, et salutem tribuat, foret ut magna ignominia nota afficeretur si quis aliquo uitæ genere, factū ue id cōsequi uellet qđ fides iā ante habet, secumq; fert, haud secus ac Christus sibi ipsi notam inuississet, si hanc ob causam bene operatus esset, ut dei filius, omniumq; dominus fieret quod anxia erat. Atqui fides nos dei filios facit, Ioannis .i. Dedit eis potestatem filios dei fieri, ijs, qui in nomē ipsius credūt. Quod si filij, igitur & heredes. Ro. 8. & Gal. 4. Quomodo ergo quippiam ad hereditatem nanciscendam facere quimus, quā prius per fidem nacti sumus?

Porro quid tum ad hos locos dicemus, qui ad opera, propter eternam uitā consequendam urgent, sicut iste: Facite uobis etc. Et Matth. undeuigesimo: Si uis uitam eternā ingredi, diuina mandata seruato,

quin

quinetiam Matth. 7. Colligite uobis thesauros in cœlo. Respōdemus, incredulos de præmio, perinde atq; de operibus cogitare, ac loqui, quia humano captu hæc metiuntur: proinde cœlum suis operibus merendum esse autumant. Quæ etiam somnia & uanæ cogitationes sunt de quibus Malachias loquitur: Quis ex uobis est, qui ianuam mihi gratis claudat? Quæ propter tales serui, & mercenarij lucro inbiantes, sunt, qui præmium suum hic assequuntur, ueluti pharisæi suis orationibus & ieiunijs, Matthæi. 7. Porro ita se res cum præmio habet, quemadmodum opera fidem naturaliter consequuntur, uti supra dictum est, ita ut non necesse sit ea præcipere, impossibile enim est, quin fides hæc faciat, nisi quod iccirco præcepta sunt, ut uera fides, à falsa dinoscatur. In hunc itaq; modum æternum præmium naturaliter, & non quæsitum etiam, fidem subsequitur, ita ut fieri non possit, quin se mutuo consequantur, etiamsi illud nunquam petatur, aut quæeratur. Sed enim hanc ob causam præmij mētio fit, promittiturq; ut qui fidei somniatores sint, et qui ex corde credant, cognoscantur, atq; omnes sciant, quid sua sponte post bene peractā uitam sequuturum sit. Sumatur huius rei crassissimum exemplum: Ecce scriptura infernum, & mortem peccato quoq; minitatur, atq; ipsum etiam minime quæsitā, sed sua sponte natura sequuntur, quoniam iccirco

DE INIQUO MAM-

iccirco peccat nemo, quod damnari cupiat, quinimo cuncti damnationem subterfugere nituntur, attamen ea subsequitur, neq; eam annunciare opus est: quia mors peccati indiuidua comes est: sed ideo annunciat, ut constet quid post prauam uitam futurum sit. Perinde uero ut hic prauam uitā suum præmium manet, sic integram quoque uitam præmium etiam non quæsitum sequitur, haud secus atq; quum bonum uinum, aut uappam potas, etiamsi ob saporem non bibas, attamen is sua sponte, & naturaliter sequitur.

Quum itaq; Christus ait: Facite uobis amicos, thesauros colligite, et his similia, ecquid hanc sententiam esse uides? bene operare, tum fiet, ut sua sponte amici, cœlestes thesauri, æternumq; præmium te mancant, ita ut oculus tuus ad bonam tantummodo uitam respiciat, neq; de præmio sollicitus sis, sed hoc abunde satis tibi sit, quod scis, & certus es, illa sequitura esse, deoq; harum rerum curam committito. Quoniam quidem præmium respicientes, socordes, & ignaui operarij fiunt, præmiumq; plus quàm labore, diligunt, adeoq; eū odio psequuntur. Atq; ita tandem diuina uoluntas, quæ laborare præcipit, oditur: eiusmodi deniq; cor diuinorum mandatorum tædet.

Ad

AD TERTIVM, NON SANCTOS,

sed solum deum in æterna nos tabernacula
recipere, premiaq; dare.

QUOD ADEO clarum est, ut cōfir-
matione nō indigeat: nam, qui possent
sancti nos in cœlū recipere, quum eorū
q̄libet opus habeat, ut solus deus ipsum
cœlo donet, atque quisq; pro se uix satis habeat, uti
prudentes uirgines Matthæi, 25. indicant, quæ oleum
suum imprudentibus impertire noluerūt. Et. 1. Petri.
4. Iustus, inquit, uix seruabitur. Ac Christus Ioan. 3.
Nemo in cœlum ascendit, nisi qui descēdit, filius ho-
minis, qui in cœlo est.

Quid tum igitur ad hoc dicemus, quod Christus
inquit: Facite &c. ut in æterna tabernacula uos re-
cipiāt? Prināpio sic respondemus, hūc locū de sanctis,
in cœlo agentibus ne hilū quidē loqui, sed de pauper-
ribus, et miseris hic de gentibus, adeo q; qui nobiscū
uiuūt, quasi diceret: *Quur tēpla, et collegia ædificas?*
quid item Diuorū utpote meæ matri, Petro, Paulo,
atq; alijs sanctis de functis, ueneratiōes instituis? ipsi
nec hoc, neq; alio quocunq; tuo ministerio opus ha-
bēt. Quinetiā tui amici nō sunt, sed illorū, q̄ suis tem-
poribus uixerūt, de eisq; benemeriti sunt, tu uero tuo-
rū amicorū curā habe, hoc est, pauperū, q̄ tuo seculo,
et tecum

DE INIQUO MAMMONE

& tecū uiuunt, uicinū tuū, qui tua opera indiget, de tuo mamnone amicū tibi facito. Secūdo, hęc sententia in eterna tabernacula recipere, nō sic intelligēda est, ut hoc homines facturi sint, uerū ipsi occasio, & testes fidei nostrę, erga se ostense erunt: ob quā, inquam, fidē deus nos in eterna tabernacula recipiet. Hęc etenim scripturę φρασις est, quum inquit, peccata damnant, fides iustificat, id est, peccatū damnationis, & fides iustificationis causa est. Proinde ac communi loquēdi modo fertur: Tua malicia infelicitatē tibi pariet, hoc est, Tua malignitas, tuę infelicitatis premiū, & occasio est. In hunc itaq; modū amiā nos in cœlum recipiunt, quādo per nostrā fidem, erga se exhibitā, eternę uitę consequendę occasio sunt, Hęc tenus de his tribus obiectionibus dictum.

Porrò ad uberiorem Euangelij intellectum treis quęstiones hic moueri solitas, enodabimus, utpote quid Mammon sit. Secūdo, Quis iniquus Mammon uocetur. Tertio, Quamobrem Christus nos iniustum œconomum imitari iubeat, qui tamē cum domini sui detrimento, priuato cōpendio studebat, quod nimirū iniustū, peccatumq; est. Ad primā itaq; sic respondemus: Mammon Hebraica dictio est, significatq; diuitias, aut fortunas, et eiusmodi, quę aliquis pro suo statu superuacuas habet, quibusq; alios citra incommo-
 dum suum iuuare potest, quoniam hamon מַמּוֹן

Hebraice

Hebraice copiam, magnitudinem, cumulum, aut multitudinē significat, inde mahamon, מַמְוֹן aut mammo מַמְוֹן, quod diuitiarum abundantiam siue facultatum ubertatem notat, componitur.

Secundo, iniustus Mammon dicitur, nō quod iniuste, foenerandōue partus sit, quia ex iniquis bonis, nemo bonū opus facere potest, sed restitui debent, ceu Esaias ait: Deus sum, qui uictimā praeda acquisitam odit. Atq; ita uulgo dia solet: De tuis eelemosynā largitor. Verumenimvero ideo iniquus Mammon uocatur, quod eo passim homines abutuntur, perinde ac Apostolus in Ephesijs, dies malos uocat, cū tamen à deo creati, & boni sint. Atqui iccirco mali sunt, qđ mali homines eis in deteriore partē utantur, multaq; peccata, offendicula, animarumq; pericula in eis fiunt. In hunc itaq; modū Mammon quoq; iniustus est, quum mortales eo praue, ad iniustitiamq; utantur. Quandoquidem ob oculos uidemus, ubicunq; diuitiae sunt, illic fieri, quēmodū fertur: facultates animosum, fastuosumq; reddūt. Nā propter has belligeratur, mēttur, adulatur, deniq; omne malorum genus aduersus proximū patrat, ut diuitiae parētur, penesq; eas maneat, amplientur, diuiciūq; amicitia fruatur.

Imprimis uero coram deo iniustus Mammon est, quādo proximus eo nō iuuatur: nam ubicunq; proximus meus re quapiā indiguerit, neq; tamē, quum opu-
lentus

DE INIQUO MAMM

lentus sim, do, sua eum re priuo, præsertim quum secundū naturalē legem, eum iuuare debeat: Quod tibi fieri cupis, alteri quoque facito. Præterea Christus Matth. 3. inquit: Omnibus te rogantibus dato. Et Ioan. in sua Epistola: Si aliquis mundi huius diuitias possidet, suumq; fratrem cōclusis misericordiae uisceribus, egere uidet, qui charitas in eo manet? Atq; hanc Mammonis iniustitiā pauci admodū uident, quia spiritalis est, ac diuitijs iustissime etiā acquisitis adheret. Atq; id demū eos fallit, quod se neminem iniustitia afficere putant, quū nō crasse, & externe prædando, furando, foenerandoue, iniuste agant.

Tertio, cōplures se hic torquēt, quis nam iniquus ille œconomus sit, quē Christus tantopere cōmendat. Sed enim succincta, ac simplex hæc responsio est, Christū œconomū nō ob eius iniustitiā, nobis exempli uice proposuisse, quin potius propter suā prudentiā, quod in medio iniustitiæ suæ adeo prudēter egit. Haud secus atq; quempiā ad uigilandū, orandū, aut studendū prouocaturus, dicerē: Vt iugulent homines, surgūt de nocte latrōes, quur igitur tu nō uigilares, ut ores, studeas ue? Neq; enim hic latronū, aut furum iniustitiam probarē, imò magis eorū prudentiā, quod tam prouide ad iniustitiā perueniunt. Item cum dicerem, impudica mulier se auro, & serico ornat ac comit, ut iuuenes in sui amorem pelliciat, quanto ma-

gis tu spiritualiter, et in fide te comere debes, ut Christo placeas. Hic non scortationem, sed diligentiam qua abutitur, probo.

In hunc quoque modum Paulus Rom. 5. Adamum Christo comparat, illumque huius imaginem fuisse ait, cum tamen ab Adamo nil nisi peccatum, a Christo autem meram gratiam acceperimus: quæ duo supra modum inter se dissident. Verum similitudo et imago, mihi in imitatione, aut natiuitate, non in uirtute natiuitatis, aut uirtute, sitæ uidentur, ut quemadmodum Adam omnium impiorum pater est, ita Christus omnium iustorum. Et ueluti omnes peccatores ab uno Adam proficiunt, sic omnes iusti Christo suam iustitiam acceptam ferunt. In hunc itaque modum hic œconomus nobis exempli uice propositus est, ob singularem tantum prudentiam, qua in suo commo-
do usus est, ut nostræ animæ iudem iuste hoc agant, quod ille iniuste egit &c.

F I N I S.

BASILEAE ANNO POST
CHRITVM NATVM
M. D. XXV.
EXCVDEBAT THO/
MAS VOLFFIUS,

Digito compeſce labellum.

Multa quidem audienda, paucæ vero dicenda.

Dixisse aliquando poenituit, tacuisse nunquam.

THOMAS VOLFFIUS.